

TITO NEVE ÖSSZEFORRT A JELENKOR TÖRTÉNELMÉVEL

Elvtársnők és elvtársak!

A könnyörtelen halál elragadta tőlünk Tito elvtársat. Hosszú és termékeny élete ellenére is úgy tűnik, hogy az államférfi — a munkásosztály és a dolgozók szabadságáért, az emberek, a népek és országok közötti jobb viszonyokért küzdő harcos — kivételes alkotótevékenységének szinte a kellős közepén távozott el közülünk.

Kétségtelen, hogy népünknek, Jugoszlávia nemzeteinek és nemzetiségeinek ezt az évszázadot Tito neve fogja jelképezni, s hogy életművének eredményei tartósak maradnak. Hazánkban, amelynek történetét a néptömegeknek a szociális és nemzeti elnyomás ellen, a feudális uralom és a kapitalista kizsákmányolás ellen, a hódító tervek és az érdekszférák ellen vívott szüntelen harca jellemzi, csak Titónak sikerült úgy mozgósítania és megszerveznie nemzeteinket és nemzetiségeinket, hogy az évszázados felszabadulási törekvéseket győztes csatára váltsák.

Az egyenjogú nemzetek és nemzetiségek szilárd szocialista közösségének megteremtése, a dolgozók öngazgatása, a testvériség és egység, a szocialista fejlődés sajátos útja, az elnemi kötelezettség és szocialista forradalmunk többi nagy vívmánya tanúskodik Tito életművének nagyságáról és jelentőségéről.

Századunkban Lenin indította el a szocializmus és a szocialista forradalmak győzelmének folyamatát, ezért a maga idejének és ennek a folyamatnak a jelképévé vált és az is maradt. Tito életművének jelentős rész jutott a szocializmus világfolyamatának a jelenkori feltételek közötti kibontakozásában. Tito megjelölte a szocialista országok és mozgalmak egymás közötti viszonyainak alapelveit, s elindította a világ új társadalmi és államközi viszonyainak megteremtésére irányuló folyamatot. Ezáltal munkássága túlnőtte Jugoszlávia határait, Ő pedig a mai világ legragyogóbb alakjainak sorába lépett. Tito neve összeforrt a jelenkor történelmével.

Az emberiség történetének egy nagy korszaka talált emberére Titóban,

olyan emberére, aki megértette korát, és óriási erővel egyengette e kor problémáinak megoldását.

Ezért szerzett oly nagy tekintélyt világszerte az emberek és néptömegek, barátai és ellenségei körében egyaránt.

Most, hogy a szó fizikai értelmében is búcsút veszünk tőle, összes szervezeteink nevében, dolgozóink nevében elismeréssel és köszönettel adózunk neki mindazért, amit tett, s megfogadjuk, hogy le nem térünk arról az útról, amelyet Ő jelölt ki számunkra.

Engedjék meg, elvtársnők és elvtársak, hogy röviden vázoljam életútját.

Josip Broz 1892 májusában született, Hrvatsko Zagorje egy kis falujában, Kumrovecban. Apja horvát, anyja szlovén volt, családja szegény sorsú, meglehetősen népes parasztcsalád. Ez a körülmény igen korán már az elemi iskola elvégzése után arra kényszerítette, hogy elhagyja szülőhelyét és „vándortarisznyával a vállán” elinduljon a világba. Szakmát tanult, Sisakban szakképzett géplakatos lett, majd — az akkori szokások szerint — vándorolt a világban. Bejárta Horvátországot, Szlovéniát, Ausztriát, Németországot, Csehországot. Már Sisakban, tizennyolcadik életévében csatlakozott a munkásmozgalomhoz, majd pedig belépett a Szociáldemokrata Pártba.

Az első világháború idején, háborúellenessége miatt börtönbe került, azután megsebesül, és az orosz fronton fogságba esik. Hadifogolyként csatlakozik az októberi forradalomban küzdő bolsevikokhoz, és nagy forradalmi, mondhatnánk, államférfiúi tapasztalatot szerez. Megszabadul az akkori szociáldemokrácia előítéleteitől, és elfogadja azt, amivel a munkáspártot Lenin gazdagította. Megérti a forradalmi tömegek szerepét, szervezeteik tényleges problémáit, forradalmi mozgalmuk új szerveződési formáit.

Mihelyt 1920-ben visszatért hazájába, mindjárt bekapcsolódott az akkor már megalakult Jugoszláv Kommunista Pártba, munkálkodott megszervezésén és tevékenységet fejtett ki alapszervezeteiben. Így bejárja a Bjelovar közelében levő Sveto Trojstvót, Kraljevicát, Smederevska Palánkát stb. Már ebben az időben foglalkozni kezd az osztály és a társadalom problémáival. Írásai jelennek meg a munkássajtóban, szakszervezeti vezető, majd a zágrábi pártszervezet helyi bizottságának tagja lesz.

Ez a fejlődési út tette lehetővé Josip Broznak, hogy felismerje az akkori jugoszláv munkásmozgalom fogyatékosait, valamint azokat a feladatokat, amelyek a munkásosztály és a széles néptömegek egységének megteremtéséért folytatott harcban a proletárpárt előtt álltak, s megértse, hogy e harc előfeltétele magának a pártnak az egysége, az, hogy a párt olyan eszmeileg és politikailag egységes erővé növekedjen, amelyet nem terhel opportunizmus és szektásság, dogmatizmus és frakciózás. Ezért is lépett be oly határozottan a harcba, amely ilyen pártot követelt a zágrábi munkásfront élére, ezért is küzdött 1928 februárjában a zágrábi pártszervezet nyolcadik helyi értekezletén olyan következetesen

és kitartóan a Jugoszláv Kommunista Párt szerepének, struktúrájának, politikájának és munkamódszerének új koncepciójáért.

Josip Broz forradalmi tevékenységét 1928. augusztus 4-én, sorrendben a nyolcadik letartóztatása és az úgynevezett kézigránátpertben kiszabott ötéves börtönbüntetése szakította meg. A bíróság előtti fellépése mintapéldája annak, milyen magatartást kell tanúsítaniuk a kommunistáknak az osztályellenséggel szemben.

Mindjárt a börtönből való szabadulása után a JKP horvátországi tartományi bizottságának tagjaként, majd rövidesen a JKP KB Politikai Irodájának tagjaként is Tito már jelentős tevékenységet fejt ki pártunkban az új és pozitív változásokért.

A Központi Bizottság szervező titkáráként 1936 őszén Tito magára vállalta a felelősséget a pártnak az országban végzett munkájáért. Ez lehetővé tette, hogy még határozottabban munkálkodjon évek óta vallott nézeteinek és álláspontjainak a valóra váltásán. A párt belső konszolidálódására és az ország politikai életébe való hatékonyabb bekapcsolódására tett kezdeményezései csakhamar erőteljes lendületet adtak a párttevékenységnek. Mindannyian, akik akkor pártaktivisták voltunk, gyorsan megérettük a párt belső életében és a pártmunkában megnyilvánult pozitív törekvéseket. Ismeretes, mekkora jelentősége volt az egész későbbi fejlődés szempontjából annak, ahogyan Tito tekintett a nemzeti kérdésre és a nemzetek közötti viszonyokra. Ezzel kapcsolatos nézeteinek alapelveit akkor kristálytisztán a Horvát KP alakuló kongresszusa alkalmából közzétett kiáltványban fogalmazta meg, hangsúlyozva, hogy a munkásosztály és a nép érdekei nem lehetnek ellentmondásosak, hogy a munkásosztály létérdeke saját népének és valamennyi népnek a teljes nemzeti szabadsága, különösen pedig a jugoszláv népek testvérisége és egysége.

Tito 1937 augusztusában átvette a párt irányítását.

A II. világháború küszöbén, amikor hazánk a fasiszta agresszió áldozata lett, népeink pedig sorsdöntő válaszút elé kerültek, Tito vezetésével a JKP olyan általános népi erővé növekedett, amely képes volt döntő hatást gyakorolni nemzeti történelmünkre.

Ki kell emelni Titónak a leendő jugoszláv forradalomról alkotott látónoki koncepcióját.

Az, ahogyan Tito a szociális és a nemzeti kérdés megoldásának útjait látta, az antifasiszta népfront, illetve a forradalmi-demokratikus mozgalom alapvető koncepcióját alkotta, annak a mozgalomnak az alapkonceptiója volt, amely a háborút megelőzően az ország egyre hatásosabb politikai erejévé vált. Ezzel a koncepcióval létrejött forradalmunk széles szocialista alapja is.

Ügyszintén óriási jelentőségű volt az a bonyolult és nehéz harc, amelyet Tito ebben az időszakban a párt kominternbeli válságos helyzetének leküzdéséért folytatott. Ez a harc Titót még inkább megerősítette abban a hitben, hogy az út, amelyen pártunk elindult, az egyetlen helyes, s hogy politikájáért és akciójáért a párt elsősorban a saját munkásosztá-

lyának és népének tartozik felelősséggel. Ennek az útnak a lényege, hogy az országban alakuljon meg a pártvezetőség, továbbá a párt konszolidálása és politikai platformjának kiterjesztése, a JKP önállósága, valamint a saját erőinkre és lehetőségeinkre való támaszkodás.

Az elmondottakból természetesen következik, hogy a JKP 1940 októberében, Zágrábban megtartott ötödik országos értekezlete forradalmi mozgalmunk fejlődésének történelmi mérföldköve volt. Az értekezleten elfogadott programszerű álláspontok meghatározták a párt, a munkásosztály és a jugoszláv nép sorsdöntő csatájára való közvetlen előkészületek irányelveit.

Tito forradalmi víziója döntő tényező volt a népfelszabadító harc koncepciójának és céljainak megfogalmazásában és elérésében. Döntő hatást gyakorolt kiterjedésére, jellegére, lényegére és végső kimenetelére. Titónak a népfelszabadító háború társadalmi-történelmi tartalmáról alkotott gondolatai döntő jelentőségűek voltak harcunk sikere szempontjából. „Népfelszabadító harcunk — írta Tito A nemzeti kérdés Jugoszláviában a népfelszabadító harc tükrében című, 1942-ben közölt cikkében — nem lehetett volna oly kitartó és eredményes, ha Jugoszlávia népei, a fasiszmus feletti győzelmen kívül, nem látják benne azok feletti győzelmüket is, akik Jugoszlávia népeit elnyomták, és további elnyomásukra törekedtek... A népfelszabadító harc fogalma csak szólam, sőt csalás volna, ha, általános jugoszláv értelmén kívül, nincs minden egyes nemzet számára nemzeti értelme is, illetve, ha ezt a tartalmát ténylegesen nem hatja át az összes jugoszláv népek szabadságának, egyenjogúságának és testvériségének eszméje. Ez képezi a népfelszabadító harc lényegét.”

A Jugoszláviában élő nemzetek és nemzetiségek egysége s felszabadító harca tehát kezdetétől fogva minden nemzet és nemzetiség törekvéseinek és céljainak a kifejezője volt.

Mint a Jugoszláv Népfelszabadító Partizánosztatok Főparancsnokságának parancsnoka, Tito dolgozta ki a fegyveres harc stratégiáját. E koncepció lényege az volt, hogy a partizánháború felkelésre mozgósítsa a népet, s feltételeket teremtsen ahhoz, hogy a felkelés általános népi háborúvá fejlődjön. Tito határozottan elvetette azokat a felfogásokat, amelyek szerint nem kellett volna felkelést indítani, hanem különböző felforgató- és szabotázscelemekkel vagy gerilla- és komitácsi-csoportokkal harcolni a megszállók ellen. A történelem bebizonyította, hogy Titónak volt igaza.

Titónak a fegyveres harcról alkotott doktrínája azt eredményezte, hogy a tengelyhatalmak ellen küzdő antifasiszta koalíció országainak általános erőfeszítései keretében új, jugoszláv hadszíntér keletkezett.

Ezzel párhuzamosan a partizánosztatok első sikeres akcióinak eredményeként létrejöttek az új, népi hatalom szervei, a népfelszabadító bizottságok. Azáltal, hogy a mozgalom elindításában és kibontakoztatásában nemzeti pártvezetőségek működtek, valamint hogy megalakultak a nemzeti főparancsnokságok és a népfelszabadító mozgalom nemzeti ve-

zetőségei, tettekkel egyengettük a Jugoszláviában élő nemzetek és nemzetiségek egyenjogúságán, testvériségén és egységén alapuló nemzeti kérdést.

Tito politikai és katonai stratégiája sorsdöntő hatással volt a népfel szabadító harc és a szocialista forradalom folyamatára és győzedelmes kimenetelére.

A Jugoszlávia Népfel szabadító Antifasiszta Tanácsának jajcei, második ülésén elfogadott történelmi jelentőségű határozatok lefektették a föderatív alapon építendő új Jugoszlávia alapjait. Így Jugoszlávia nemzetei és nemzetiségei, Tito vezetésével, a megszállt Európa szívében sorsuk szuverén urává váltak, s mindenkinek tudomására hozták, hogy rajtuk kívül senki sem szöhet semmiféle tervet Jugoszlávia jövőjéről.

Tito vezetésével Jugoszlávia, a kicsi és elmaradott balkáni tartomány, amely félgyarmati sorban lévén a nagyhatalmak egymás közötti osztozkodásakor aprópénzül szolgált, a független és öntudatos szocialista ország magaslatára lépett; a szabad emberek és az egyenjogú nemzetek hazájává vált, olyan országgá, amelyet kiemelkedő hely és tekintély illet meg a világközösségben, amelynek termelőerői fejlettek, amelynek korszerű ipara és mezőgazdasága van, amelyet belső erő és összetartás jellemez, amelynek társadalmi alapját és lényegét a szocialista öngazgatás alkotja.

Háború utáni forradalmi útján hazánkknak sok belső és külső nehézséget kellett leküzdenie. Az igen alacsony fejlettségű anyagi alap, amelyet a háború előtti Jugoszláviától, európai viszonylatban az egyik legelmaradottabb országtól örökölt, valamint a háborús pusztítás, rendkívüli munkalendületet és megannyi lemondást követelt a munkásosztálytól és a dolgozó tömegektől, hogy megteremthessük azt, amink ma van.

A társadalmi összterméknek az 1947 és 1979 közötti időszakban való mintegy 6 százalékos évi átlagnövekedésével Jugoszlávia felküzdötte magát a világviszonylatban gazdaságilag leggyorsabban fejlődő országok sorába. A lakosonkénti nemzeti jövedelem ebben az időszakban több mint négyszeresére növekedett. Ez lehetővé tette, hogy a dolgozók további általános anyagi és kulturális fejlődést érjenek el.

Az egész háború utáni fejlődés során különösen dinamikus és gyorsan fejlődött a gyáripar, termelése az 1947 és 1979 közötti időszakban több mint a tizennyolcszorosára növekedett. A mezőgazdaságban is nagy eredményeket értünk el, fontos változások történtek szocialista átalakulásában. A mezőgazdaság társadalmi szektora ma világviszonylatban is a legkiválóbb technológiával rendelkezik.

Figyelemre méltó eredményeket mutattunk fel a gazdaság más területein is. Gazdaságunk technikai-technológiai színvonala magas. Jugoszlávia napjainkban társadalmi össztermékének körülbelül egyharmadát cseréli ki a világgal. Gyökeresen megváltozott a lakosság megoszlási aránya. A mezőgazdasággal foglalkozó lakosság száma az összlakossághoz viszonyítva a háború utáni mintegy 75 százalékról ma körülbelül 30 százalékra csökkent. Többszörösen gyarapodott a foglalkoztatottak szá-

ma, úgyhogy ma körülbelül 5,7 milliót tesz ki. Lényegesen emelkedett a lakosság iskolázottsági, műveltségi és egészségi szintje. Egyszóval, gyökeresen megváltoztak az élet- és munkakörülmények.

Mindez azt bizonyítja, hogy a szocialista öngazgatású Jugoszlávia Tito vezetésével, a munkásosztály és a legszélesebb néptömegek törekvéseit és érdekeit megvalósítva alapjaiban megváltoztatta lényét, nagy társadalmi és forradalmi változásokon ment át, és megteremtette a további sokoldalú szocialista öngazgatású fejlődés szilárd társadalmi és gazdasági alapját.

A pártnak a tömegekkel fenntartott kapcsolata, az a tény, hogy azért harcolt, amit a dolgozó saját érdekének tekintett és maga is küzdött érte — alapja volt annak a nagy bizalomnak, amelyet a dolgozók Tito és vezetőségünk iránt tanúsítottak, és a legnagyobb erőt képviselte a függetlenségért és a fejlődés önálló útjának megteremtéséért folytatott harcban.

Tito abból a marxi felfogásból indult ki, hogy az új társadalmi viszonyoknak a munkásosztály és az összes dolgozó saját tetteként kell megszületniük. Másrészt idejekorán felfigyeltünk a centralisztikus államhatalom bürokratikus elferdüléseinek veszélyére. Ez volt az alapja annak a történelmi határozatnak, hogy a viszonylag alacsony szintű gazdasági fejlettség és az ország nemzetközi helyzetével kapcsolatos nehézségek ellenére már 1950-ben halogatás nélkül bevezettük a munkásöngazgatást, illetve megteremtettük és fejlesztettük a szocializmus belső törvényszerűségeit alkotó viszonyokat. Egyébként az öngazgatás csírái már fegyveres felkelésünk első napjaiban megjelentek, különösen a népfelszabadító bizottságok munkájában. Az állami gazdasági vállalatoknak a dolgozói kollektívák által való igazgatásáról szóló törvény meghozatalakor a Népszkupstinában mondott beszédében Tito hangsúlyozta, hogy „A gyárakat a munkásoknak, a földet a parasztoknak!” Ez a jelszó magába foglalja a szocialista termelési viszonyok egész programját, és hogy a gyakorlatban megvalósítható, és meg is kell valósítani, ha valóban ki akarjuk építeni a szocializmust.

A vállalati munkásigazgatás bevezetése természetesen nem lehetett befejező szakasza a szocialista viszonyokért vívott harcnak, hanem mint ahogyan Tito hangsúlyozta, „csupán újabb lépés volt a kommunizmus felé”. Tito tudatában volt annak, hogy ezen az úton, a termelőerők fejlődésétől és a társadalom lényének megfelelő változásaitól, valamint a nemzetközi körülményektől függően több fejlődési szakaszon kell átmenünk. Tudta, hogy sok-sok nehézséget kell majd leküzdenünk, és számtalan csatát kell megvívunk azokkal az erőkkel, amelyek szembe fognak helyezkedni ilyen irányú fejlődésünkkel. Ezért történelmileg továbbra is szükség van a szocialista öntudat és alkotás szervezett erőire, amelyek között a Kommunista Szövetségre különleges felelősség hárul.

A dolgozó új társadalmi-gazdasági helyzete és a termelőmunkások öngazgatása alapot nyújtott a politikai rendszerben bekövetkező forradal-

mi változásokhoz is. A forradalomnak ebben a szakaszában is szüksége van ugyanis a munkásosztálynak és a többi dolgozónak az államra, de nem mint a munkásosztály és az összes dolgozó feletti önállósult és parancsadó hatalomra, hanem mint elhaló államra, illetve mint az öngazgatás hatóeszközüül, az öngazgatást védelmező hatóeszközüül szolgáló államra. Tito határozottan szorgalmazta a dolgozóknak a hatalomgyakorlásba való közvetlen bekapcsolódását, kezdve a termelők tanácsának és a képviselőházi rendszer bevezetésétől, a kommunális rendszer kiépítésén át, egészen a mostani küldöttrendszerig, mint a szocialista öngazgatású demokrácia lényegéig; legutóbb pedig kezdeményezte a kollektív munka, döntéshozatal és felelősség elvének bevezetését.

Tito történelmi érdeme a többnemzetiségű közösségünkben élő nemzetek és nemzetiségek, a köztársaságok és tartományok nemzeti egyediségéről és egyenjogúságáról alkotott elvnek a következetes érvényesítése. Ez, mint Tito mondta, a testvériség és egység, a szocialista szolidaritás továbbbi erősítésének és öngazgatású közösségünk megszilárdításának alapja is.

Az öngazgatás fejlesztésének három évtizede áll már mögöttünk. Ebben az időszakban gyökeres változások mentek végbe a társadalmi viszonyokban, és korszakalkotó eredmények születtek a társadalom anyagi termelőerőinek fejlesztésében. E változások révén, mint Tito több ízben hangsúlyozta, a munkásosztály a társadalom uralkodó gazdasági és politikai erejévé válik. Egyszóval, feltételeink között az öngazgatás a munka, a munkásosztály és az ember felszabadításához vezető igazi útként szerzett létjogosultságot.

Társadalmunk nagy vívmányai közé tartozik Titónak az általános honvédelemről és társadalmi önvédelemről alkotott koncepciója, amely öngazgatási rendszerünk társadalmi lényéből fakad, s életre kelti Marxnak a felfegyverzett népről szóló eszméjét. Ez a koncepció szavatolja, hogy a nép legszélesebb rétegei részt vegyenek az általános honvédelmi háború előkészítésében és — ha szükséges — lefolytatásában, egészen a végső győzelemig.

A jelenkori világban, amelynek békéje számtalan megpróbáltatásnak van kitéve, még nagyobb erőfeszítések árán kell továbbfejlesztenünk Titónak az általános honvédelemre vonatkozó stratégiáját, mégpedig az általa meghatározott alapelveken.

Tito forradalmi stratégiájában a párt, illetve a Kommunista Szövetség az egyik központi helyet foglalja el. Gazdag forradalmi tapasztalata megerősítette abban a meggyőződésben, hogy a kommunisták vezető szerepe nélkül nem lehet eredményesen fejleszteni a munkásosztály és a legszélesebb munkástömegek történelmi öntevékenységet. A forradalmi élcsapat vezető tevékenysége nélkül nincs szocialista forradalom. Tito az összes szakaszban ezért száll síkra az eszmeileg és politikailag egységes pártért, a szilárd szervezésű és harcra kész erő megteremtéséért, amely alkalmas a forradalmi küzdelem irányítására. Ez a párt a legszorosabb

kapcsolatban áll a munkásosztállyal és a többi dolgozóval, az összes demokratikus és haladó erővel. Az ilyen párt fennállásának és tevékenységének szükségességét Tito a szocialista forradalom jellegéből és céljaiból következteti ki, annak a forradalomnak a jellegéből és céljaiból, amely nem ér véget a népfelszabadító háborúval, hanem tartós folyamat, mindaddig, amíg el nem éri történelmi célját. Tito számára a Kommunista Szövetség mindenekelőtt a munkásosztály élcsapata, amely egész tevékenységével szavatolja, hogy a munkások valóban a társadalmi átalakulás történelmi tényezőjévé válnak, illetve, hogy a munkásosztály felszabadulása saját cselekedete lesz.

Abból kiindulva, hogy tevékenységével a pártnak serkentenie kell a legszélesebb néptömegek alkotó kezdeményezését, Tito a legnagyobb jelentőséget tulajdonítja a nép és az ifjúság politikai tömegszervezeteinek. A Népfrontot, illetve a Szocialista Szövetséget, a szakszervezetet, az ifjúsági szervezetet és a többi társadalmi szervezetet sohasem tekintette a párt transzmissziójának, hanem a legszélesebb néptömegek olyan szervezeteinek, amelyek ily módon közvetlenül részt vesznek a politikai és a társadalmi életben, a politikai döntéshozatalban.

Tito felhívja a figyelmet, hogy a Kommunista Szövetség csak akkor töltheti be szerepét, „ha nagyobb mértékben bekapcsolódik a dolgozók társadalmi-politikai tevékenységébe, az öngazgatásba és a közvetlen demokráciába”, tehát „a kommunistáknak harcukkal a társadalom belső erejeként kell tevékenykedniük”.

Ilyen tevékenysége révén, a Kommunista Szövetség új történelmi típusú párttá válik, amely többé nem is klasszikus párt, hanem a kommunisták és a kommunista tevékenység olyan szervezete, amely egyre mélyebben beépül a társadalmi folyamatokba, mind szorosabb kapcsolatba kerül és egyesül a munkásosztállyal és az összes dolgozóval a mindenféle pártpolitikai gyakorlat elhalása felé vezető történelmi úton.

Itt szeretném megjegyezni, hogy a Szakszervezeti Szövetség VIII. kongresszusán Tito kezdeményezte, hogy még következetesebben fejlesszük tovább a kollektív munka és felelősség elvét a társadalmi-politikai szervezetek vezetőségeiben, a küldöttrendszerű képviselői testületekben, az állami és öngazgatási szervekben. Világosan kimondta, hogy erre a munkamódszerre maga az öngazgatási rendszer kötelez bennünket, és hogy a fenti elv érvényesítése hozzájárul az említett szervek munkájának további demokratizálódásához, megakadályozza az egyének vezéreskedő és hasonló ambíciójának kifejezésre jutását, a munkát hatékonyabbá, az emberek közötti viszonyokat pedig jobbá és humánusabbá teszi.

Ma, amikor Tito a szó fizikai értelmében többé nincs közöttünk, még inkább kidomborodik, hogy e kezdeményezésének óriási jelentősége van társadalmi közösségünk arányos és szilárd fejlődése szempontjából.

Titónak a nemzetközi viszonyok területén kifejtett tevékenysége rendkívül nagy. Szerves része azoknak a leghaladóbb társadalmi, politikai és eszmei mozgásoknak, amelyek századunkban — a szocialista és nép-

felszabadító forradalmak korában, a szocializmusnak mint világfolyamatnak a korában megnyilvánulnak. Tito koncepciói és akciói a szocialista Jugoszlávia és pártunk élén kitörölhetetlen nyomot hagytak ezeken a folyamatokon. A más népekkel fenntartott mai és leendő viszonyainak eszmei és politikai koncepciója, lényegre ható és tartós kapcsolatunk a világ haladó törekvéseivel és felszabadító folyamataival — Tito történelmi érdemét alkotja.

Tito világpolitikai koncepciójának ereje abban rejlik, hogy kiválóan ismerte azt a történelmi korszakot, amelyet a kizsákmányolt osztályok és a leigázott népek felszabadításának, valamint a népek és az államok közötti demokratikus viszonyok megteremtésének a folyamata jellemez, s hogy felismerte: a népeink nemzeti és szociális felszabadításáért, a hazánk függetlenségéért és biztonságáért vívott harca szoros kapcsolatban áll a minden nép és ország szabadságáért és függetlenségéért, a világbékéért és az általános társadalmi előrehaladásért folytatott küzdelemmel.

Mint ahogyan Tito munkássága hazánkban megteremtette az új típusú demokrácia, illetve a szocialista öngazgatású demokrácia távlatait, önfeláldozó harca nemzetközi téren is áthatja a demokratikus politikai és gazdasági viszonyok kiépítését. Számára idegen volt a nemzetközi erőszaktól való meghátrálás. Tito rendületlenül hitt a munkástömegek és a nép erejében, valamint a nép azon vágyában, hogy független és szabad legyen, hogy önállóan érvényesítse létérdekeit, szociális és nemzeti érdekeit. Felismerte azt a törvényszerűséget, hogy az imperializmus, a népek leigázásának minden formája, a hegemonizmus és az erőszakpolitika ellen vívott harc, illetve a békéért és a békés egymás mellett élésért, az aktív és egyenjogú nemzetközi viszonyokért folytatott küzdelem együttesen alkotja a nemzetközi viszonyok általános előrehaladásának folyamatát, és előfeltétele a békés és demokratikus változásoknak. Tisztán látta, hogy az igazi forradalmi erők nemcsak a saját, de az egységes világhaladás érdekében is tevékenykednek, mert egyébként az opportunizmus és a pragmatizmus béklyóiba kerülnek, vagy elszigetelődnek a szektásságban és ultraradikalizmusban.

Nemzetközi politikánk fő céljai és elvei, amelyekért Tito harcolt, ezért nemcsak a mi népeink érdekeinek felelnek meg, hanem a béke, a demokrácia és a társadalmi előrehaladás legszélesebb körű erőinek is. Tito mélyen hitt abban, hogy csakis Jugoszláviának és a JKSZ-nek a nemzetközi viszonyokban való hatékony és sokoldalú tevékenységével építhetjük ki azt az utat, amely szavatolja függetlenségünket, valamint a társadalmunk szabad fejlődéséhez szükséges legkedvezőbb nemzetközi feltételeket. Forradalmi mozgalmunk és hazánk feladatait mindig az adott pillanat nemzetközi eseményeinek összességében és a jelenkori világ fő történelmi törekvéseinek tükrében mérte fel. A világpolitikával kapcsolatos államférfiúi realitása szerves része látnokai képességének.

Titónak a világpolitikára vonatkozó meglátása gazdag forradalmi, harci és háború utáni tapasztalataiból fakad. Már a második világháború

folyamán — tettekkel is szembehelyezkedve az érdekszférák politikájával — történelmi szerepet töltött be nemzeteink és nemzetiségeink nemzeti identitásának, illetve a forradalomban megszülető többnemzetiségű szocialista Jugoszlávia állami identitásának megvédéséért folytatott harcban. A testvériség és egység jelszóval a hazánk nemzeti és nemzetiségei közötti egyenjogú viszonyokat kiépítve ugyanilyen következetességgel küzdött az egyenjogú nemzetközi viszonyokért is, egy olyan haladó világpolitikai koncepcióért, amely később a tömbökre való felosztottság politikájának és az emberiséget fenyegető nukleáris önmegsemmisítés veszélyének alternatívájává válik. Az elnemkötelezettségre irányuló törekvése abból a felismerésből fakadt, hogy a tömbökre való felosztás nem teszi lehetővé a jelenkori világ társadalmi és politikai ellentmondásainak haladó szellemű megoldását, és nem nyit távlatot a nemzetközi gazdasági és politikai viszonyok demokratizálódása előtt.

A lehetőségek után kutatva és a fenti koncepció életre keltésére irányuló akcióban Tito számos államférfival találkozott és azonos gondolkodásúakra talált közöttük. Az ötvenes évek folyamán így számos „békeutat” tett, ezek keretében — Nehruval, Nasszerral, Sukarnóval, Nkrumahhal és másokkal együtt — megszületett a messzemenő jelentőségű kezdeményezés a tömbön kívüli országok nemzetközi összefogására, hogy olyan erkölcsi és politikai erőt képviseljenek, amely sikeresen szembe szállhat az erőszak politikájával. Az elnemkötelezettség politikája ezáltal fejlődik és konkretizálódik a népek feltarthatatlan törekvései közepe, hogy kivívják teljes nemzeti szabadságukat, és érvényesítsék a saját választásuk szerinti társadalmi fejlődésre való elidegeníthetetlen jogukat, ahelyett hogy a nagyhatalmak gazdasági és politikai függvényei legyenek. Tito személyesen részt vett az el nem kötelezett országok állam- és kormányfőinek összes értekezletén. Nagy szerepe volt az elnemkötelezettségi mozgalom politikai és gazdasági platformjának fejlesztésében és szervezeti megformálásában — abban, hogy az elnemkötelezettség a nemzetközi politikai és gazdasági viszonyok demokratizálásának világmozgalmává nőjje ki magát, abban, hogy erősödjön és megszilárduljon egysége és cselekvőképessége. Tito államfői bölcsessége kifejezésre jutott azoknak az erőfeszítéseknek a támogatásában is, amelyek arra irányultak, hogy ez a politika megerősödjön és kifejllessze alapelveit, hogy ne vesse alá magát a külső nyomásoknak vagy bizonyos olyan rövid távú érdekeknek, illetve tendenciáknak, amelyek objektív okokból elapaszthatnák távlatait; hogy az elnemkötelezettség politikája a jelenkori nemzetközi viszonyok olyan önálló tényezője legyen és maradjon, amely ezekben a viszonyokban kifejezi az emberiség általános haladó törekvéseit.

Az elnemkötelezettség politikája Tito elképzelése szerint nem jelenti csupán a világ globális tömbökre osztásával való szembehelyezkedést, hanem magába foglalja az összes országgal a békés egymás mellett élés, a politikai és gazdasági egyenjogúság elvei alapján való együttműködés

és kölcsönös megértés fejlesztését is. Ezért alkotja pozitív politikai platformját a tömbökre osztottság történelmileg is elkerülhetetlen megszűnési folyamatának, amely az egész emberiség érdekeit szolgálja.

Ez Tito számára és számunkra is olyan politika, amely jelentősen hozzájárul a minden ország társadalmi előrehaladásához szükséges nemzetközi feltételek megteremtéséhez. A kapitalizmus korában létrejött nemzetközi gazdasági és politikai viszonyok felszámolására törekedve a nemzeti felszabadulásért és függetlenségért vívott harcot egybekapcsolja a társadalmi előrehaladásért folytatott küzdelemmel. Ezzel válik a szocializmusnak mint világfolyamatnak a tényezőjévé.

Tito nemcsak forradalmi tevékenységével, de a béke és az egyenjogú nemzetközi együttműködés harcosaként is számos sorsdöntő csatát vívott azon jogunk megvédéséért, hogy szabad és független népként éljünk. Ilyen volt népfelszabadító harcunk és a szocialista országok közötti igazságos viszonyokért folytatott küzdelmünk, s a történelem mindkét esetben, Titót igazolta.

Az 1955. évi belgrádi deklarációban, valamint az 1956. évi moszkvai nyilatkozatban megfogalmazott elvek nagyjelentőségűek voltak a szocialista országok és a kommunista pártok közötti új, egyenjogú viszonyok fejlesztésében.

Mivel a szocializmus ma olyan világfolyamat, amelyet különböző utak, formák és tényezők jellemeznek, Tito állhatatosan szorgalmazta az egyenjogú viszonyok fejlesztését a munkásmozgalmában. Marx és Lenin műveire hivatkozott, hogy egy ideológiának vagy a szocialista építés meghatározott formáinak a helytállósága és haladó szellemisége kizárólag ennek az ideológiának az életképességétől és a társadalmi gyakorlatban szerzett létjogosultságától függ. Számunkra ezért létfontosságú, hogy minden mozgalom felelős munkásosztálya és népe előtt, továbbá, hogy joga van önállóan meghatározni a szocializmusért vívott harc stratégiáját és taktikáját, saját bel- és külpolitikáját.

Titónak szilárd meggyőződése volt, hogy csak így küzdhetők le sikeresen a szocialista országok és a kommunista pártok közötti ellentmondások és súrlódások. Következétesen küzdött az aktív békés egymás mellett élés elvének egyetemlegességéért. Ezt a politikát nemcsak a világbékét szavatoló fő tényezőnek tekintette, hanem annak is, hogy lehetővé teszi a világon a szocializmus újabb előretörését és fejlődését. Határozottan szembeszállt az arra irányuló elképzelésekkel és törekvésekkel, hogy a szocializmus háború útján terjedjen, akár a hatalomnak világháború útján való megszervezésére vonatkozó elméletekről, akár az idegen modellek ráerőszakolási kísérleteiről legyen is szó.

Tito nagymértékben hozzájárult a háborús veszély elhárításához, a hatalmi törekvések megfékezéséhez, de mindenekelőtt ahhoz, hogy valamennyi államnak szavatolt legyen a szuverenitása, függetlensége, integritása és egyenjogúsága. Fáradhatatlanul síkraszállt azért, hogy az öszszes vitát és válságot békés úton, megbeszéléssel rendezzük. A fegyverke-

zés csökkenését, a fejletlen országok problémáinak megoldását, egy új gazdasági világrend megteremtését szorgalmazta. Meg volt győződve arról, hogy ennek érdekében fokozott tevékenységet kell kifejtenie valamennyi országnak és a világ minden haladó és demokratikus politikai és társadalmi erejének. Tito a mai feltételek között a nemzetközi feszültség enyhítésében látta a béke, az együttműködés és a biztonság erősítésének egyetlen útját, valamint a népek gyorsabb társadalmi előrehaladásának előfeltételét. Nyomatékkal hangsúlyozta, hogy nem korlátozódhat a tömbök közötti viszonyok rendezésére, hanem egyetemes világfolyamattá kell válnia.

Tito életének utolsó órájáig arra figyelmeztetett, hogy meg kell állítani a világhelyzet további rosszabbodását, hogy a megoldás nem a tömbök közötti vetélkedésben, a fegyverkezési hajszában, az erőszakpolitikában és a nemzetközi bizalmatlanság fokozódásában rejlik; hogy az egyetlen helyes utat az összes ország közötti viszonyokban megnyilvánuló békés egymás mellett élés elvének teljes tiszteletben tartásában, a tárgyalásokban, megegyezésekben és az egyenjogú együttműködés erősítésében kell keresni.

A Tito vezetésével folytatott külpolitikánknak köszönhetően baráti kapcsolatokat építettünk ki csaknem minden országgal, kezdve szomszédainktól, egészen a nagyhatalmakig. Tito történelmi személyiségének, forradalmi tevékenységének és államfői jövőbe látásának ereje jelentősen hozzájárult Jugoszlávia és a JKSZ nagy nemzetközi tekintélyének megteremtéséhez. Tito és Jugoszlávia egyet jelent. Hazánk nevének hallatára a világ legtávolabb eső részében is az emberek Tito nevét említik.

Tito munkássága továbbra is döntő tényezője marad hazánk szilárd nemzetközi helyzetének, függetlenségének és biztonságának. Tartós alapja a JSZSZK és a JKSZ viszonyulásának a világhoz. Jugoszlávia munkásosztálya, dolgozói, nemzeti és nemzetiségi Tito nemzetközi politikájának folytatására törekszenek. Ezt a szuverén országot a független forradalom minden eszközével védeni fogjuk.

Elvtársnők és elvtársak!

Tito, aki már életében legendás hírvé vált, most a történelem legendás hősei közé zárkózik fel, felemelkedik csúcsaira.

Távozva sorainkból örökségül hagyja nekünk óriási forradalmi életművét, amellyel mindannyian, minden dolgozónk, szabad és büszke országunk összes nemzeti és nemzetiségi sziklaszilárd egységgé ötvöződtek, amelyet többé semmivel sem lehet megingatni.

Ez a nagy mű a jövőnk záloga. Ez pedig ismét Tito, és mindaz, amit e néven értünk: a testvériség és egység, a szocialista öngazgatás, szabadságunk és függetlenségünk, szilárd szolidaritás a béke és az emberi előrehaladás erőivel világszerte.

Engedjék meg, hogy ezekben a szomorú percekben Titónak a JKSZ XI. kongresszusán elhangzott szavait idézzem:

„A szocialista, öngazgatású és el nem kötelezett Jugoszlávia jövője szilárd és tartós alapokon, megbízható támaszokon nyugszik.

Jugoszlávia ereje nemzeteinek és nemzetiségeinek hősiességében és szilárdságában gyökerezik, amely a történelem során edződött, és kiállta a nagy felszabadító háború legnagyobb viszontagságainak próbáját.

Erőnk a nemzetek és nemzetiségek egységében és arról alkotott tudatában gyökerezik, hogy a jelenkori világban — amelyben az erő még mindig nem hőkölt vissza az értelem előtt — az egység nemcsak a boldogulás, hanem a pusztta fennmaradás feltétele.

Erőnk azokban az eszmékben gyökerezik, amelyek ihletnek bennünket, azokban a célokban, amelyekért küzdünk.

Erőnk a munkásosztályban és döntő társadalmi szerepében, dolgozóinkban gyökerezik, akik, bár sok nehézség és lemondás árán, de napról napra gyarapodnak és jobban élnek.

Erőnk ifjú nemzedékünkben gyökerezik, amely sajátjának tekinti forradalmi vívmányainkat, és tudja, mit jelent békében élni és dolgozni hiszen ezt ők élvezhették történelmünk folyamán a leghosszabb ideig.

Erőnk a szocialista öngazgatású rendszerben gyökerezik, amely biztosítja az embernek, hogy szabadon és önállóan döntsön munkájáról és munkaeredményeiről, amely megóvjá a kizsákmányolástól s mindentől, ami útját állja a személyiség szabad fejlődésének.

Erőnk a szervezett szocialista erők széles frontjában gyökerezik; a front élén az a Kommunista Szövetség áll, amely nem csupán eszmei elhivatottsága és gazdag forradalmi tapasztalata, hanem arra való képessége szerint is élgárda, hogy megvilágítja továbbfejlődésünk útját és távlatát.

Erőnk az általános honvédelemben gyökerezik, amelynek ütőképességét a Jugoszláv Néphadsereg alkotja, az a néphadsereg, amelynek egyaránt sajátja az eszmei-politikai szilárdság, a harcképesség és a korszerű felszereltség.

Erőnk függetlenségünkben és el nem kötelezettségünkben gyökerezik, abban, hogy a legnagyobbakkal is úgy beszélgetünk, mint egyenlő az egyenlővel; abban, hogy egyenrangúan együttműködünk a világ csaknem minden országával.

Erőnk a szocialista és el nem kötelezett Jugoszlávia nagy tekintélyében gyökerezik, abban, hogy világszerte megannyi barátunk van, abban a helyzetben, amelyet nagyon kevés ország teremtett magának a nemzetközi viszonyokban.

Ezért tekintünk derűlátóan és bizakodással a holnapra.”

Köszönjük Neked, Tito elvtárs, ezt az örökséget, amelyet ránk hagy-tál. Óvni fogjuk, mint a szemünk fényét.

Köszönjük Neked, hogy forradalmi mozgalmunkat alkalmassá tetted arra, hogy továbbra is bátran tért hódítson az emberi előrehaladásnak.
Örök dicsőség és köszönet Neked, Tito elvtárs!

Vladimir Bakarićnak, a Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság Elnöksége tagjának búcsúbeszéde a legfelsőbb szövetségi szervek és szervezetek belgrádi gyűlésén Belgrád, 1980. május 6.